

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek inšpekčnej činnosti

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa

o stave a úrovni pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania v strednej odbornej škole v SR v školskom roku 2007/2008

Cieľom komplexnej inšpekcie bolo zistiť stav a úroveň pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania.

Komplexné inšpekcie sa vykonali v **23** školách, čo je 13,6 % zo siete stredných odborných škôl (SOŠ). Z kontrolovaných škôl bola **1** SOŠ s vyučovacím jazykom maďarským, **1** SOŠ s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským, **6** škôl súkromných. Celkove bolo vykonaných **748** hospitácií, z toho **388** vo všeobecnovzdelávacích predmetoch, **303** v odborných predmetoch a **57** na praxi. Na základe inšpekčných zistení bola **1** škola hodnotená ako veľmi dobrá, **9** škôl ako dobré, **12** ako priemerné, **1** škola bola hodnotená ako málo vyhovujúca.

Priebeh a výsledky výchovy a vzdelávania

V predmete **slovenský jazyk a literatúra** prevládala dobrá komunikácia, premyslená organizácia práce, efektívne využitie vyučovacieho času. Prínosom motivujúcej pracovnej atmosféry bol záujem žiakov o učenie, rozvoj komunikačných zručností. Zaradenie práce s literárnym textom viedlo k rozvíjaniu samostatnej a tvorivej činnosti. Menej účinné metódy a formy práce s ojedinelým využitím didaktickej techniky obmedzovali rozvoj tvorivého myslenia žiakov, vyjadrovanie vlastných názorov. Nedostatočný časový priestor vymedzený na spätnú väzbu, hodnotenie a sebahodnotenie menej stimulovali žiakov k aktívnej činnosti. V školách s vyučovacím jazykom maďarským malo vyučovanie **slovenského jazyka a slovenskej literatúry** priemernú až málo vyhovujúcu úroveň. Na hodinách sa neuplatňovalo komunikatívne vyučovanie, žiaci mali nedostatky v gramatike, štylistike, obmedzený rozsah slovnej zásoby.

Predmet **maďarský jazyk a literatúra** sa sledoval v 2 školách, úroveň vyučovania bola priemerná až málo vyhovujúca. V škole v Nitrianskom kraji bola pozitívom kultivovaná verbálna komunikácia učiteľky so žiakmi s jednoznačnými formuláciami otázok a inštrukcií. Preferovanie frontálnych činností, prezentácia hotových poznatkov formou výkladu žiakov málo aktivizovala, na podnety reagovali sporadicky, preukázané vedomosti a zručnosti boli priemerné. V škole v Trnavskom kraji nevhodná časová štruktúra hodiny, malý priestor vymedzený novému učivu nepriaznivo ovplyvnili záujem žiakov o vyučovanie.

Na vyučovacích hodinách **cudzích jazykov** (anglický, francúzsky, nemecký jazyk) učitelia vytvárali cudzojazyčnú atmosféru, striedali rôzne metódy a formy práce, využívali audiotechniku, didaktické pomôcky. Žiaci prostredníctvom internetu vyhľadávali odborné informácie, v 2 školách v Žilinskom kraji aktívne komunikovali v jazykových laboratóriách. Vyskytlo sa nezaraďovanie bežných komunikatívnych techník, odborných tém, pasívne osvojovanie lexiky, nepravidelne zabezpečená spätná väzba, málo motivujúce hodnotenie. Menej podnetná interakcia medzi učiteľmi a žiakmi sa prejavila v nižšom záujme žiakov o cudzí jazyk. V dôsledku toho boli nedostatky v ich ústnom i písomnom prejave. Praktické uplatňovanie jazykových vedomostí vzhľadom na obmedzený rozsah slovnej zásoby bolo v 1 škole na málo vyhovujúcej úrovni. Celkove malo vyučovanie cudzích jazykov priemernú úroveň.

Vyučovanie **spoločenskovedných predmetov** sa vyznačovalo dobrou organizáciou práce, účelným využitím didaktických prostriedkov. Využitie medzipredmetových vzťahov s prepojením na realitu súčasného života bolo na hodinách občianskej náuky výraznejšie ako

v dejepise. Práca vo dvojiciach, skupinová práca podporovali aktivitu a záujem žiakov o učenie, ojedinele sa vyskytli metódy, ktoré ich samostatnosť obmedzovali.

Vo vyučovaní **matematiky** uplatňovali učitelia efektívne premyslené didaktické postupy, aktivizujúce metódy a formy práce, povzbudzujúce slovné hodnotenie. Chýbala diferenciácia náročnosti úloh, uplatňovanie individuálneho prístupu k žiakom, priebežné hodnotenie bolo sporadické. Slabšiu úroveň dosahovali žiaci v oblasti praktickej aplikácie teoretických poznatkov, vo verbálnej komunikácii sa vyskytli problémy s používaním odbornej terminológie.

Dobré podmienky vyučovania boli vytvorené na hodinách **prírodovedných predmetov** (biológia, chémia, fyzika, informatika, ekológia). Vhodný výber učebných pomôcok zvyšoval názornosť vyučovania, využívanie medzipredmetových vzťahov rozvíjalo samostatnosť a tvorivosť žiakov. K negatívnym zisteniam patrili nedostatky v organizácii práce, málo motivujúci spôsob hodnotenia, nie vždy dobre zabezpečená spätná väzba. Na hodinách informatiky učitelia uprednostnili inovačné metódy a formy práce, uplatňovali individuálny prístup, skupinovú prácu orientovali na tvorivé riešenie problémových úloh.

Na hodinách **telesnej výchovy** dobrá úroveň komunikácie medzi žiakmi a učiteľmi, rešpektovanie individuálnych schopností, vhodne zvolené metódy vytvárali optimálny priestor na upevňovanie pohybových zručností. Priebežná spätná väzba slúžila na korekciu chýb pri cvičení. Dobré podmienky vyučovania, dostatočný počet pomôcok zvyšovali záujem žiakov o pohybové aktivity a rozvoj súťaživosti.

Celkove bola úroveň vyučovania v telesnej výchove dobrá, v ostatných všeobecno-vzdelávacích predmetoch priemerná.

Profesionálny prístup učiteľov **odborných predmetov**, podnetná motivácia a stimulácia s dôrazom na príklady z praxe, rešpektovanie individuálneho tempa práce žiakov vytvorili dobré podmienky vyučovania. Pozitívom bolo sprístupňovanie učiva prostredníctvom didaktickej a počítačovej techniky, využitie projektového vyučovania, zaraďovanie aktuálnych problémov z ekonomiky. Menej využívané metódy podporujúce rozvoj tvorivosti, diktovanie učiva, nevytvorený priestor na samostatnú prácu žiakov, nedostatočná spätná väzba, chýbajúce sebahodnotenie negatívne ovplyvnili záujem žiakov. Niektoré hodiny (aplikovaný softvér, grafické systémy) boli odučené v klasických triedach, bez rozvíjania zručností žiakov. Z dôvodu nedostatku učiteľov i žiakov boli v škole v Trnavskom kraji hodiny niektorých odborných predmetov spájané z viacerých študijných odborov, napriek ich rôznemu obsahu a rozdielnej hodinovej dotácii. Úroveň praktických činností bola v študijnom odbore obchodná akadémia a technicko-informatické služby nevyhovujúca, nerealizovali sa cvičenia v predmete tovaroznalectvo. Celkove dosiahlo vyučovanie odborných predmetov priemernú úroveň.

Na **praxi** bola tvorivá pracovná atmosféra, prevažne kvalitná odborná a technická príprava. Efektívne časové rozvrhnutie praktických činností, vhodná motivácia, dôsledné uplatňovanie technologických postupov zvyšovali u žiakov záujem o vykonávanú prácu, podporovali ich samostatnosť, tvorivé myslenie, rozvoj manuálnych zručností. Žiaci aktívne pracovali jednotlivo alebo v skupinách, dokázali aplikovať teoretické poznatky v praxi, menšie nedostatky mali vo verbálnej odbornej komunikácii. Vyskytlo sa nahradzovanie praxe teoretickým vyučovaním, nezabezpečenie materiálno-technických podmienok pre realizáciu praxe, pasívne oboznamovanie žiakov s prácou na strojoch a zariadeniach. Úroveň praxe bola celkove priemerná, v Nitrianskom kraji veľmi dobrá, v Trnavskom kraji bola nevyhovujúca. Podmienky na **rozvoj osobnosti žiakov** boli prevažne na dobrej úrovni, v 2 školách mali veľmi dobrú úroveň. Školy vytvárali pre žiakov akceptujúce, pokojné a priateľské prostredie, viedli ich k formovaniu a dodržiavaniu harmonických medziludských vzťahov. Uplatňované vnútorné poriadky posilňovali kultivovanosť, mravné hodnoty a sociálne zručnosti, poskytovali primeraný priestor na individuálny rozvoj osobnosti žiaka. Pozornosť venovali

žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami i žiakom zo sociálne znevýhodneného prostredia. Nedostatkom boli nepravidelná školská dochádzka, výskyt znížených známok zo správania z dôvodu neospravedlnenej absencie, ukladanie výchovných opatrení za prejavy nevhodného správania. V 1 SOŠ v Trnavskom kraji školský poriadok neobsahoval práva žiakov, jeho praktické uplatňovanie bolo málo vyhovujúce.

Celková kvalita **preventívnych a multidisciplinárnych aktivít** bola priemerná, v 1 škole len málo vyhovujúca. Funkčné systémy výchovného poradenstva na školách zabezpečovali efektívnu spoluprácu s poradenskými zariadeniami a odbornými inštitúciami, dobrú komunikáciu s rodičmi. Výchova k manželstvu a rodičovstvu bola v 4 školách nedostatočne rozpracovaná. Environmentálna výchova bola implementovaná do obsahu učiva jednotlivých predmetov, realizovala sa aj prostredníctvom mimoškolských aktivít. Systematicky plánovaná prevencia bola zameraná na obmedzenie výskytu negatívnych javov. Zistenia z dotazníkov potvrdili skúsenosti s fajčením, konzumáciou alkoholu, ojedinele s užívaním drog, výskyt šikanovania. V 2 školách v Prešovskom kraji chýbali konkrétne opatrenia prispievajúce k eliminácii rôznych spôsobov šikanovania, 1 škola v Trnavskom kraji neprijala vhodné opatrenia na zamedzenie fajčenia v areáli školy.

Školy vytvorili optimálne podmienky na podporu záujmu žiakov o profesionálnu prípravu, rozvíjali spoluprácu s partnerskými školami, u zahraničných partnerov s možnosťou zabezpečenia odbornej praxe a výmennej stáže. Žiaci sa aktívne zapájali do organizovania spoločenských a humanitárnych akcií, prezentovali svoje vedomosti a zručnosti v predmetových olympiádach, športových súťažiach, odborných prehliadkach, projektovej činnosti na regionálnej, celoslovenskej a niektoré i na medzinárodnej úrovni. Úspechy v súťažiach boli dobrou motiváciou pre žiakov, a tiež zviditeľnením školy na verejnosti. **Významné aktivity** dosiahli prevažne dobrú až veľmi dobrú úroveň.

Podmienky výchovy a vzdelávania

Personálne podmienky boli hodnotené celkovo ako priemerné, v 2 školách boli na veľmi dobrej úrovni, v 2 školách boli nevyhovujúce. Odborná a pedagogická spôsobilosť vyučovania bola celkovo 87,20 %, lepšia vo vyučovaní všeobecnovzdelávacích predmetov 93,04 %, ako vo vyučovaní odborných predmetov 89,67 %. V Nitrianskom kraji sa v plnom rozsahu neodborne vyučovali všeobecnovzdelávacie predmety – maďarský jazyk a literatúra, dejepis, fyzika a niektoré predmety v študijných odboroch agropodnikanie a sociálno-právna činnosť. **Priestorové podmienky** mali rozdielnu úroveň. V 3 školách boli veľmi dobré, v 8 mali dobrú úroveň, v 2 školách boli málo vyhovujúce, v ostatných priemerné. Školy disponovali prevažne dostatočným počtom tried, odborných učební, kabinetov. V 1 škole v Trnavskom kraji vybudovali bezbariérové vstupy do budov i učební. V školách s prenajatými priestormi bola kapacita a funkčnosť obmedzená, estetická úprava učební málo podnetná. Stav vnútorných priestorov v 2 školách si vyžaduje rekonštrukciu. Nedostatky pretrvávali vo vybavení sociálnych zariadení, modernizácii odborných učební, vybudovaní laboratórií, v 4 školách chýbala vlastná telocvičňa.

Materiálno-technické podmienky mali priemernú úroveň. Výrazným pozitívom (okrem 1 školy v Trnavskom kraji) bola dobrá vybavenosť počítačmi s pripojením na internet. Kvalitu a efektivitu vyučovania znižoval nedostatok a neaktuálnosť učebníc pre niektoré všeobecnovzdelávacie a odborné (ekonomické) predmety, chýbali moderné učebné pomôcky, didaktická technika. Niektoré školy zabezpečili aktualizáciu vzdelávania tvorbou učebných textov, využitím alternatívnych učebníc, internetu, zriadením multimediálnej učebne.

Psychohygienické podmienky uplatnené pri organizácii vyučovania, zabezpečení stravovacích podmienok a pitného režimu mali celkovo priemernú úroveň. Rozvrh hodín a prestávok prevažne rešpektoval psychohygienické požiadavky žiakov i učiteľov. Sporadicky

sa v rozvrhu vyskytli súvislé bloky niektorých predmetov, zaradenie celej hodinovej dotácie cudzieho jazyka v jednom dni, nerešpektovanie dĺžky prestávok, nedodržený stanovený počet hodín pre žiaka v jednom dni. V škole s nevyhovujúcou úrovňou psychohygienických podmienok nebola dodržaná dĺžka vyučovacích hodín a prestávok, chýbala jedáleň.

Riadenie školy

Koncepcné zámery a ciele mali školy prevažne jasne stanovené na dobrej až veľmi dobrej úrovni. Vychádzali z analýzy predchádzajúcich období, zohľadňovali potreby regiónu. V 2 školách nezosúlادili vnútorné faktory s vonkajšími činiteľmi, v dôsledku toho bolo splnenie cieľov nereálne, na málo vyhovujúcej úrovni. Vo väčšine plánov konkrétne formulované úlohy smerovali k skvalitneniu práce škôl, viacerým chýbalo určenie termínu realizácie a zodpovednosti za ich splnenie, v 3 školách bola úroveň plánovania málo vyhovujúca.

Odborné a pedagogické riadenie škôl s optimálnou organizačnou štruktúrou bolo na priemernej až dobrej úrovni, v 2 SOŠ málo vyhovujúce. V 4 školách boli zistené nedostatky v absolvovaní prípravy vedúcich pedagogických zamestnancov, v 1 súkromnej škole nespĺňala riaditeľka kvalifikačné predpoklady pre výkon funkcie. Delegovanie kompetencií na učiteľov, metodické a poradné orgány, ich podiel na riadení školy boli dostatočné, efektivitu znižovali nedostatky v práci predmetových komisií. Menej kvalitný bol výkon štátnej správy v prvom stupni (niektoré rozhodnutia vydané bez náležitostí požadovaných legislatívou, iné so spätnou platnosťou alebo nad rámec zákona). K pozitívnym zisteniam patrila aktivita vedení škôl pri zabezpečovaní odborného rastu pedagogických zamestnancov.

Kontrolný systém škôl sa riadil vypracovanými plánmi. Nedostatočná bola frekvencia hospitačnej činnosti, chýbalo využitie analýzy jej výsledkov na odstránenie zistených nedostatkov. Pozitívom bolo vypracovanie zjednocujúcich kritérií pre hodnotenie a klasifikáciu žiakov v predmete alebo v skupine predmetov, ojedinele v niektorých predmetoch aj využitie porovnávacích a objektivizačných testov. V 2 školách bola úroveň kontrolného systému nevyhovujúca, v 1 z nich sa vôbec nerealizovali hospitácie.

Prevažne na dobrej úrovni mali školy zabezpečený prehľadný a účinný **informačný systém**. Pravidelne poskytovali rodičom informácie o výchovno-vzdelávacích výsledkoch žiakov, niektoré školy aj prostredníctvom zavedenej elektronickej žiackej knižky, menej uspokojivá bola spolupráca s rodičmi problémových žiakov. Zriadením webových stránok sa skvalitnil prístup k informáciám aj pre verejnosť.

Dodržiavanie učebných plánov (UP) malo priemernú úroveň, v 3 školách bolo nevyhovujúce. Vyskytlo sa nedodržanie stanovenej týždennej hodinovej dotácie, nezaradenie predmetov v príslušnom ročníku podľa uplatňovaných UP, prekročenie povolenej úpravy nad 10 %, uplatňovanie neschváleného UP, klasifikovanie predmetov v rozpore s poznámkami v UP.

V **plnení učebných osnov (UO)** sa zistili viaceré nedostatky: nezaradenie niektorých tematických celkov do obsahu učiva predmetu, nedodržanie stanoveného počtu písomných prác, nevykonanie opráv písomných prác zo SJL, nerealizovanie praktických činností pri laboratórnych cvičeniach v predmetoch fyzika, chémia, redukcia laboratórnych prác a praktických cvičení prevažne v elektrotechnických, ekonomických predmetoch a na praxi, výrazné prekročenie úpravy obsahu učiva nad 30 %. Celkove malo plnenie UO priemernú úroveň, nedôsledná kontrolná činnosť v 2 školách bola príčinou nevyhovujúcej úrovne.

Realizácia rozvojových projektov prispela predovšetkým k rozvoju odborných vedomostí a praktických zručností žiakov.

Kvalita pedagogickej dokumentácie mala celkove priemernú úroveň, v 4 školách málo vyhovujúcu. Bola vedená prehľadne a systematicky, nie vždy na predpísaných tlačivách. Nedostatky sa vyskytli vo vedení triednych kníh (nesprávne vykonávané opravy, nezapisovanie prebraného učiva z cudzieho jazyka v štátnom jazyku, nejednotné označovanie tried), vo vedení katalógových listov (stupne prospechu nezapisovali učitelia príslušných predmetov), školy s vyučovacím jazykom maďarským nevedli dokumentáciu dvojjazyčne. Zistili sa nezrovnalosti názvu školy s jeho uvedením na úradných pečiatkach používaných v dokumentácii škôl.

Dodržiavanie všeobecne záväzných a rezortných predpisov bolo prevažne na priemernej úrovni. Nedostatky boli v dodržiavaní UP, v plnení UO, v kvalite rozhodovacieho procesu. Orientácia vedenia a učiteľov školy v školskej legislatíve bola v 1 škole nevyhovujúca.

Záver

Úroveň výchovno-vzdelávacieho procesu v kontrolovaných školách bola priemerná. Efektivita činností učiteľov v hospitovaných predmetoch mala dobrú úroveň okrem matematiky a maďarského jazyka a literatúry, kde bola priemerná. Pretrvávali nedostatky v uplatňovaní progresívnych vyučovacích metód, v používaní vhodných didaktických pomôcok, chýbala kvalitná spätná väzba, nepravidelne sa využívalo motivujúce hodnotenie práce žiaka. Kvalitu vyučovania odborných predmetov pozitívne ovplyvnila podnetná motivácia orientovaná na aktuálne témy z ekonomiky a príklady z praxe. Podmienky výchovy a vzdelávania boli na priemernej úrovni. Odborná a pedagogická spôsobilosť učiteľov bola vo všeobecnovzdelávacích predmetoch vyššia ako v odborných predmetoch. V personálnom zabezpečení chýbali učitelia niektorých odborných predmetov. Kvalitu a efektivitu vyučovania znižoval nedostatočný alebo neaktuálny učebnicový fond. Z dôvodu obmedzených finančných prostriedkov nenapreduje modernizácia materiálno-technického vybavenia škôl, v niektorých je potrebná rekonštrukcia priestorov. Konceptné zámery boli prevažne v súlade s rozvojom regiónov. Riadenie škôl malo priemernú úroveň. Nedostatky sa vyskytli vo výkone štátnej správy v prvom stupni, v kontrolnej činnosti, v dodržiavaní učebných plánov a plnení učebných osnov, vo vedení pedagogickej dokumentácie.

Výrazné pozitívne zistenia

- zapojenie škôl do rozvojových projektov

Oblasti vyžadujúce zlepšenie

- dodržiavanie všeobecne záväzných a rezortných predpisov

Pretrvávajúce nedostatky a problémy

- zaostávajúca modernizácia materiálno-technického vybavenia škôl
- zastaranosť učebníc hlavne pre odborné (ekonomické) a niektoré všeobecnovzdelávacie predmety
- nižší záujem o štúdium technických odborov
- funkčnosť kontrolného systému

Smerovanie vývoja

- zavádzanie širšie koncipovaných a nových študijných odborov v súlade s požiadavkami trhu práce a potrebami regiónu
- rozvíjanie odborných vedomostí realizáciou projektov
- aktívna spolupráca so školami v zahraničí
- zlepšujúce sa vybavenie škôl prostriedkami informačno-komunikačných technológií

- koncepcné zámery orientované na potreby trhu práce

Odporúčania a podnety

Riaditeľom škôl

- zefektívniť kontrolnú činnosť, analyzovať jej výsledky, prijímať a realizovať opatrenia na skvalitnenie výchovno-vzdelávacej práce škôl
- skvalitňovať v rámci finančných možností priestorové a materiálno-technické podmienky škôl

Zriaďovateľom škôl

- zabezpečiť odborné a metodické usmerňovanie škôl týkajúce sa všeobecne záväzných a rezortných predpisov
- racionalizovať sieť SOŠ a študijných odborov

Štátnemu inštitútu odborného vzdelávania

- reagovať na potrebu tvorby nových učebníc pre odborné predmety

Metodicko-pedagogickým centrám

- zameriavať vzdelávacie aktivity na uplatňovanie nových progresívnych foriem a metód práce vo vyučovaní
- zabezpečovať pre riadiacich zamestnancov škôl vzdelávanie zamerané na aktuálne trendy školského manažmentu